

Polska – Ukraina: partnerstwo kultur. Studia pod redakcją Bogusława Bakuły. Wyda-
nie 1. Wydawnictwo Naukowe UAM. Poznań 2003. 211 s. ISBN 83-232-1299-6. ISSN
1505-201X

Spoločenskovedný zborník, ktorý je venovaný dejinne i typologicky zložitému vývi-
novému javu dvoch slovanských kultúr, buduje na komparujúcej „teórii“: „Ukraina
i Polska, choć różnią się w ocenie wielu faktów historycznych, nie mogą zaprzeczyć, że łą-
cący je coś więcej niż tylko sąsiedztwo“. Zostavovateľ zborníka Bogusław Bakuła citovaný
postoj dôsledne rešpektuje už vo svojom úvode (*Wprowadzenie. Kryzys i przetom w per-
spektywie polsko-ukraińskich związków kulturowych w XX wieku*, s. 9 - 16).

V dejinnom a politickom priestore východnej a strednej Európy sú v členitom výsku-
me v spoločenských vedách reálne Bakuľovej úvodnej state známe zvlášť historiografom
a politológom či sociológom, a predsa s ocenením pre mieru i objektívnosť, aké prejavili
zostavovateľ aj autori parciálnych príspevkov tematických blokov zborníka, treba prijať
Bakuľovu názorovú otvorenosť, jednoznačnosť a interpretačnú nekonfliktnosť pri dejinne
či politicky traumatizujúcich jednotlivostiach z minulosti v spoločných národných záuj-
mov, rešpektovanie diferencovaného kontextu pre jednu i druhú národnú a kultúrnu entitu,
súvzťažnosť, s akou zostavovateľ naznačuje hranice prieniku poľskej a ukrajinskej kul-
túry ako celkov do európskeho spoločenského a ideologického pohybu v 20. storočí.

Autor úvodného projektu, ten považujeme metodologicky a poznávacím zacielením
za dominantný a určujúci vo vzťahu k ostatným príspevkom v piatich častiach –
I. *Językoznawstwo*, II. *Literatura i krytyka*, III. *Kino*, IV. *Historia, polityka, współczesność* –
aj preto, že sa ním rámcujú včlenené príspevky v koncepcii zborníka. Zámer poznať, čím
sú si poľská a ukrajinská literatúra a obidve spoločenstvá blízke znamená i to, že „zborník
ako celok takto komponovaným úvodom a svojím vymedzením presvedčivo“ unikol ne-
funkčnej a azda dnes už aj vyčerpanej (spolitizovanej) konfrontácii medzi obidvoma dejin-
nými národmi.

Bakuła uvádza do priestoru, v ktorom sa komparuje poľská a ukrajinská kultúra v 20.
storočí „realie“ prekračujúce tento časový údaj a všima si ich prepojenosť v priestore i ča-
se na podloží pohybov zvýrazňujúcich odlišné, zblížujúce a inšpirujúce (vzájomné) folk-
lórne podložie. Na pozadí folklóru ako tradície sa ľahšie uvádzajú a objasňujú termíny
hodnota, protirečenie, dialóg, rozdvojenosť, odmietnutie, keďže: „Logika kryzysu jest lo-
giką przedmiotową“ (s. 13). Od dejinného a politického sa presúvajú Bakuľove úvahy k li-
teratúre azda aj preto, aby naznačil, že poľská kultúra bola i zostáva citlivá a rezervovaná
naďalej pri vyrovnávaní sa s ukrajinskou literatúrou z konca 20. storočia, že sa poľská kul-
túra s ukrajinskou kultúrou spájajú prostredníctvom osudov a činov slovanskej emigrácie
v 20. storočí. Autor navyše objasňuje, prečo poľská kultúra i poľské nazeranie na svet má
vývinovo odlišný postoj k slovanofilstvu, ako ho má dodnes moderné ukrajinské spo-
ločenské vedomie.

V jazykovednom bloku sa uvažuje o ruských vplyvoch na poľský literárny jazyk
(Bogdan Walczak: *Wpływy ruskie w polskim języku literackim*, s. 19-31), príspevok Artura
Stęplewského smeruje hlbšie, všima si „jak powstał nowy język słowiański, s. 33-41).

Na rozpätie problémov, ako boľne navodené v Bakuľovom úvodnom slove, na jeho
panoramaticky aktualizované živé miesta vo vzájomných (minulostných) problémoch, pre-
sahujúcich z politiky do kultúry, nadväzujú literárnohistoricky a interpretačne podnetne

profilované príspevky, ktoré sa venujú autorskej alebo textovej jednotlivosti. I pri takto vymedzenom postoji výskumu ku konkrétnemu autorovi (Mykola Jevsan, Czesław Miłosz, Volodymyr Vynnyčenko, Valerij Ševčuk, Jarosław Iwaskiewicz, Witold Gombrowicz a ďalší) a literárnej vede (K. Wyka – Mláda Poľska, Pražská škola – existencializmus – katastrofizmus, prometeizmus, okcidentizmus – kríza, dramatismus atď.) platí, že sa časťou objasňuje systémový alebo javový prvok v obidvoch národných literatúrach. Spoločnou ambíciou literárnovedného bloku, ale aj zborníka ako tematického a problémového celku zostáva pozitívny prístup k ponorným zložkám textu, k autorskej dielni, umeleckej výpovedi a ku kultúrne ako k zložkám, ktorými sa dá podporiť, napojiť a uskutočniť projekt „strategiczne partnerstwo kultury polskiej i ukraińskiej“ (s. 14).

Za ďalší podnetný a zjednocujúci prvok jednotlivých príspevkov v zborníku označíme „pohyb“ v texte, čím sa do súhrnov jednotlivých zistení v príspevkoch Haliny Korbiaczovej, Wolodymyra Moreneca, Bogusława Bakulu, Serhija Jakownenkas a Andrija Bondara dostávajú agumenty z historickej poetiky, teórie žánrov, filozofie umenia, ale aj zistenia o dialógu národných literatúr, umenia ako komunikačného nástroja prostredníctvom zovšeobecnených „istôt“ z filozofie, estetiky, poetiky, ale aj vnútorného priestoru autorskej stratégie medzi výpoveďou politicky a geografickej „rozdelenej“ Európy i slovanského sveta v 20. storočí.

Tretí blok sa venuje národným kinematografiám v historickom náčrte, taká je Lwowska mysl filmowa lat 30. (Dobrochna Dabert, s. 125-137) alebo v sondách do genézy a realizácie konkrétneho, dejinnou postavou motivovaného projektu *Modlitwa za Iwana Mazepę Jurija Illenki oraz motyw spreciwu wobec imperialnej polityki w kinie ukraińskim i polskim* (Larysa Briuchowecka, s. 139-151).

Za „horúce“ miesto „univerzálnych“ názorov a reálneho zblížovania názorov v novom tisícročí možno v zborníku označiť štvrtý blok. V ňom sa stretli príspevky, hoci témou odlišné, predsa len aktuálne a tenzičné, lebo sa venujú vzťahu Józefa Piłsudskiego a Symona Petruca na pozadí materiálov z dobovej tlače (Marek Figura, s. 155-181), otázkam, ktoré sú viazané na minulosť i prítomnosť v poľsko-ukrajinských vzťahoch (Tetiana Bałabuszewycz, s. 183-192) a na dva vo vzťahu ku skutočnosti zacielením väčšími prognostické a reflektujúci príspevky, prvý sa venuje téme *Perspektywy Ukrainy* (Mychajlo Kirsenko, s. 193-200) a druhý zas situácii Poľska – *Ukraina: strategiczne partnerstwo?*, jeho autorom je Piotr Andrusieczko (s. 201-211).

Dialóg, ktorý sa rozhodli viesť dve vedecké ustanovizne a ich špecializované pracoviská na Univerzite Adama Mickiewicza v Poznani a v Ukrajinskej akadémii vied v Kyjeve dôstojne zaplňa jednotlivými výskumnými výstupmi vo forme zborníkov ústrednú a časovo podmienenú ideu, ktorou sa sleduje „podkrešlenia wlasnieho partnerskiego układu (...) na stopniowe przewycięzanie barier wrostłych w przeszłości“. Tento zámer aktuálne a svojim významom nadčasovo prekračuje výskumné a poznávacie hranice dvoch národných spoločenstiev a kultúr, čím sa otvárajú hranice vedenia a aktualizujú sa vertikalizované výzvy na nové i obnovené prieniky do času a jeho prejavov v európskom myslení a umení.

Viera Žemberová